

Zpráva o šetření

ve věci pana A.

Dne 11. 3. 2016 jsem obdržela podnět pana A. A., (dále jen „stěžovatel“), který je v současnosti ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Znojmo. Ve svém podnětu si stěžuje na neumožnění opuštění věznice v souvislosti s pohřbem svého bratra. Uvádí, že vedení věznice mu jeho žádost bez dalšího odůvodnění zamítlo.

A - Předmět šetření

Šetření jsem realizovala za účelem zjištění, jak věznice vyřídila žádost stěžovatele o povolení opustit věznici v souvislosti s pohřbem jeho bratra a jakými argumenty své rozhodnutí odůvodnila. Ředitelku věznice jsem písemnou výzvou požádala, aby doložila žádost stěžovatele o opuštění věznice v souvislosti s pohřbem bratra, její vyřízení ze strany věznice a sdělení, proč věznice stěžovateli účast na pohřbu neumožnila, včetně doložení dokladů, z nichž věznice při posuzování žádosti vycházela.

B - Skutková zjištění

Stěžovatel ve svém podnětu uvedl, že žádal o opuštění věznice v souvislosti s pohřbem svého bratra, avšak věznice tuto žádost bez dalšího odůvodnění zamítla, a to i přesto, že do konce trestu mu zbývá pouze rok, ve věznici se chová slušně, nemá žádnou závažnou trestnou činnost, pohřeb se měl konat ve Znojmě, tudíž se případný doprovod z věznice měl možnost pohřbu taktéž zúčastnit.

V žádosti o přerušení výkonu trestu ze dne 7. 3. 2016 stěžovatel uvádí, že má 13 měsíců do konce trestu, nebyl kázeňsky trestán, je v terapeutickém programu a je zařazen v 1. přístupné skupině vnitřní diferenciací (dále „PSVD“). Uvádí, že rozhodně nemá v úmyslu, že by se do věznice nevrátil a že by dopravu z věznice a do věznice zajistila jeho rodina.

V návrhu na povolení opustit věznici vychovatel Mgr. Roman Tejral uvedl: „jmenovaný odsouzený je umístěn na odd. C – BZT s ostrahou. Není pracovně zařazen na žádném pracovišti. V průběhu hodnoceného období od prosince 2015 do února 2016 aktivně a iniciativně přistupoval k plnění pracovních povinností jak při úklidových pracích na oddělení a taktéž při pomocných pracích v areálu věznice. Pracovní morálka odsouzeného byla vyhodnocena při uvedených činnostech jako kladná. Přístup jmenovaného k plnění úkolů byl v uvedeném období zodpovědný a snaživý. Chování a vystupování má slušné a ukázněné, zásady hygieny a ústrojové kázně dodržuje. Zařazen do 1. PSVD. Cíle PZ plní bez komplikací a ve všech bodech. Kázeňsky byl 2x odměněn pochvalou, kázeňsky trestán nebyl. Rodinné a sociální zázemí má dobré. Návštěvy realizuje pravidelně s matkou. Konec vězení je aktuálně plánován na 24. 4. 2017...“ V tomto návrhu je dále uveden termín pro přerušení výkonu trestu, a to 12. 3. 2016 v době od 10 – 16 hod.

Ředitelka věznice tento návrh rozhodnutím ze dne 8. 3. 2016 zamítla. Stěžovatel byl s tímto rozhodnutím seznámen dne 9. 3. 2016. Rozhodnutí neobsahuje žádné odůvodnění.

Ředitelka věznice ve svém vyjádření ze dne 31. 3. 2016 uvedla, že při rozhodování o návrhu na přerušení výkonu trestu *„ředitel věznice zvažuje, zda lze důvodně předpokládat, že odsouzený povolení opustit věznici nezneužije a přitom přihlíží i ke stanovisku členů odborné komise. Žádost ods. A. byla v odborné komisi řádně projednána a návrh nebyl většinou členů komise doporučen“*. Ředitelka věznice své zamítavé rozhodnutí odůvodnila následovně: *“odsouzený není pracovně zařazen, vzhledem k jeho typu trestné činnosti, problémům s alkoholem a drogami odsouzený neskýtá záruky bezproblémového průběhu PVTOS a návratu z něj.“* Dále ředitelka uvádí, že *„udělení či neudělení přerušení výkonu trestu ve smyslu ustanovení § 56 odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů, je vyloženo v kompetenci ředitele věznice. Nejedná se o právo odsouzeného na tento typ přerušení výkonu trestu, ale o zákonné oprávnění ředitele věznice, za které nese právní odpovědnost. Postup při rozhodování o přerušení výkonu trestu u ods. A. A. byl v souladu s právními normami upravujícími výkon trestu odnětí svobody.“*

Ze stanoviska odborné komise k návrhu na přerušení výkonu trestu vyplývá, že ze 13 členů komise byli pro přerušení výkonu trestu 3 členové (sociální pracovníce, psychologka a lékař), 1 se zdržel a zbývajících 9 členů bylo proti. Komise tedy nedoporučila stěžovateli opuštění věznice povolit. Z vězeňského informačního systému vyplývá, že komise své stanovisko odůvodnila následovně: *„odsouzený není pracovně zařazen, vzhledem k jeho typu trestné činnosti, problémům s alkoholem a drogami odsouzený neskýtá záruky bezproblémového průběhu PVTOS a návratu z něj“*.

Z osobního spisu stěžovatele vyplývá, že v minulosti byl opakovaně trestán za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 337/1a¹ zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále byl trestán za trestný čin ublížení na zdraví, výtržnictví, krádež a jiné.

C - Hodnocení věci ochránkyní

Ustanovení § 56 odst. 2 zákona o výkonu trestu odnětí svobody stanoví: *“Pro naléhavé rodinné důvody může ředitel věznice přerušit odsouzenému výkon trestu až na 10 dnů během kalendářního roku.“* Pohřeb blízkého člena rodiny, v tomto případě bratra, tímto naléhavým rodinným důvodem bezesporu je (shodně stanoví též § 6 odst. 2 nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 69/2013). Právo odsouzeného na přerušení výkonu trestu z těchto důvodů je nenárokové, což znamená, že je plně v kompetenci ředitele věznice, zda odsouzenému výkon trestu přeruší, či nikoliv.

¹ Kdo maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu veřejné moci tím, že vykonává činnost, která mu byla takovým rozhodnutím zakázána nebo pro kterou mu bylo odňato příslušné oprávnění podle jiného právního předpisu nebo pro kterou takové oprávnění pozbyl.

Postup pro projednávání návrhu na povolení opustit věznici je upraven v nařízení generálního ředitele VS ČR č. 69/2013. Podle § 16 odst. 4 tohoto nařízení má odborná komise posoudit „*přístup odsouzeného k plnění programu zacházení a stanoveným povinnostem, postoj ke spáchanému trestnému činu, osobnostní charakteristiku včetně aktuálního psychického stavu, sociální zázemí a aktuální zdravotní stav. Důraz je při posouzení kladen na naplňování účelu výkonu trestu s ohledem na snižování kriminogenních rizik odsouzeného v průběhu výkonu trestu a na podporu postojů a dovedností, které odsouzenému pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem...*“

Doporučení č. 24.7 Evropských vězeňských pravidel uvádí: „*Pokud to okolnosti umožňují, měl by vězeň získat povolení opustit věznici, buď s eskortou nebo sám, z důvodu návštěvy nemocného příbuzného, účasti na pohřbu nebo z jiných humanitárních důvodů.*“

Obdobné stanoví rovněž pravidlo 70 Standardních minimálních pravidel pro zacházení s vězni,² které uvádí, že odsouzenému by mělo být umožněno opustit věznici (s eskortou nebo samostatně), pakliže se jeho příbuzný nebo jiná blízká osoba nachází v kritickém zdravotním stavu nebo se koná její pohřeb.

Právo účastnit se pohřbu člena rodiny spadá pod ochranu čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) – právo na nezasahování do soukromého a rodinného života. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „soud“) ve věci *Giszczak proti Polsku*³ odsoudil Polsko za to, že věznice neumožnila odsouzenému navštívit dceru, která se nacházela v kritickém zdravotním stavu v nemocnici. Dále soud shledal porušení čl. 8 Úmluvy, když věznice odsouzenému v dostatečném čase a vyhovujícím způsobem neodpověděla na jeho žádost o účast na pohřbu v civilním oděvu a bez pout na nohách, v důsledku čehož odsouzený svoji účast na pohřbu (z obavy o narušení důstojnosti obřadu) odmítl.

Soud ve své judikatuře konstantně uvádí, že každý zásah do práva na soukromý a rodinný život musí být dán na základě zákona, musí sledovat legitimní cíl a musí být nezbytný k dosažení tohoto legitimního cíle.

Legitimním cílem pro nepovolení účasti odsouzeného na pohřbu může být obava, že odsouzený uprchne, bude páchat trestnou činnost či jinak mařit výkon trestu odnětí svobody. Tato obava však musí být dostatečně zdůvodněna (relevantní například bude, pokud odsouzený již dříve z věznice uprchl, pokusil se o útěk nebo soustavně nenaplňoval účel výkonu trestu).

Výše jsem uvedla, že právo odsouzeného na opuštění věznice není nárokové. To však neznamená, že ředitel věznice může v rámci svého volného uvážení rozhodovat zcela libovolně. Ředitel věznice totiž své rozhodnutí musí vždy dostatečně a přesvědčivě odůvodnit.

² UN General Assembly. Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (Mandela rules). 2015. Dostupné z: <http://www.penalreform.org/wp-content/uploads/2015/05/MANDELA-RULES.pdf>.

³ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Giszczak proti Polsku*, ze dne 29. 11. 2011, stížnost č. 40195/08.

V daném případě se ředitelka věznice plně ztotožnila se stanoviskem odborné komise a své zamítavé rozhodnutí odůvodnila typem trestné činnosti, skutečností, že stěžovatel není pracovně zařazen a dále jeho problémy s alkoholem a drogami.

Ředitelka věznice nespecifikovala, jaký konkrétní typ trestné činnosti neskýtá záruky bezproblémového přerušení výkonu trestu a návratu do výkonu trestu. Lze se jen domnívat, že tímto typem trestné činnosti je zřejmě opakované odsouzení stěžovatele za maření výkonu úředního rozhodnutí. Podotýkám, že v případě stěžovatele se však nejedná o maření výkonu trestu odnětí svobody (nenastoupení do VTOS či útěk z VTOS), ale vykonávání nedovolené činnosti (viz § 337/1a trestního zákoníku).

Nejasné je rovněž odůvodnění, že stěžovatel není pracovně zařazen a má (případně měl) problémy s alkoholem a drogami. Není jasné, jak pracovní nezařazení vzbuzuje riziko, že se stěžovatel nevrátí do věznice nebo účasti na pohřbu jinak zneužije. Pokud jde o jeho problémy s alkoholem a drogami, pak není jasné, zda tím ředitelka myslela jeho drogovou a alkoholovou minulost nebo má problémy s drogami a alkoholem i v průběhu výkonu trestu ve věznici. V každém případě z tohoto odůvodnění není patrné, jak jeho „problémy s drogami a alkoholem“ zvyšují riziko, že opuštění věznice zneužije.

Ředitelka věznice vůbec nezohlednila skutečnosti, které uvádí vychovatel ve svém návrhu na povolení opustit věznici, kde vychovatel výslovně poukazuje na bezproblémový průběh výkonu trestu, plnění programu zacházení, slušné chování, kázeňské odměny, žádný kázeňský postih, 1. PSVD, aktivní a iniciativní přístup k plnění pracovních povinností, dobré rodinné a sociální zázemí atd.

Ředitelka věznice tak ve svém rozhodnutí zohlednila toliko negativní okolnosti, o jejichž relevanci lze navíc bez dalšího vysvětlení pochybovat, aniž by jakkoliv zohlednila bezproblémový průběh výkonu trestu stěžovatele a další pozitivní okolnosti pobytu stěžovatele ve věznici.

Z dokumentace navíc vyplývá, že stěžovatel nedostal žádné zdůvodnění zamítavého rozhodnutí. Pouze podepsal, že byl s rozhodnutím seznámen.

Na základě výše uvedeného docházím k závěru, že věznice porušila právo stěžovatele na soukromý a rodinný život tím, že mu nepovolila opustit věznici v souvislosti s pohřbem bratra v situaci, kdy plní program zacházení, není kázeňsky trestán, je v 1. PSVD, je hodnocen jako ukázněný, zodpovědný a snaživý. V tomto ohledu odůvodnění *„odsouzený není pracovně zařazen, vzhledem k jeho typu trestné činnosti, problémům s alkoholem a drogami odsouzený neskýtá záruky bezproblémového průběhu PVTOS a návratu z něj“* nepovažuji za dostačující. Za pochybení považuji rovněž skutečnost, že stěžovatel nebyl s důvody zamítnutí své žádosti seznámen.

Pro úplnost bych ráda dodala, že pokud měla ředitelka věznice obavu, že stěžovatel opuštění věznice zneužije, mohla povolení opustit věznici navázat na doprovod zaměstnance věznice.

D - Závěry

Na základě výše popsaných zjištění a úvah jsem ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv dospěla k přesvědčení, že se Věznice Znojmo dopustila pochybení spočívajícího v nepovolení opuštění věznice stěžovateli v souvislosti s pohřbem jeho bratra a v absenci dostatečného odůvodnění zamítnutí jeho žádosti.

Zprávu o šetření zasílám ředitelce Věznice Znojmo a žádám, aby se v zákonné lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřila ke zjištěným pochybením a informovala mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko.

Zprávu zasílám rovněž stěžovateli.

Mgr. Anna Š a b a t o v á, Ph.D.
veřejná ochránkyně práv